

מדיניות ציבורית ב-360 מעלות: היבטים תיאורטיים ומעשיים / לילך ליטור, יגיל לוי ואור קרסין (עורכים) למדא, 2024. 656 עמודים

סוקרת: טלי מלינוף נתן⁸

הספר **מדיניות ציבורית ב-360 מעלות** הוא תרומה חשובה לשדה המחקר ולפרקטיקה של מדיניות ציבורית בישראל. הספר עשיר ומעמיק, ומציע לקוראים ולקוראות מבט מקיף – 360 מעלות – על תחום המדיניות הציבורית, מנקודת מבט הוליסטית המשולבת בדוגמאות עדכניות מההקשר הישראלי. בעבור מי שעוסקות ועוסקים בהוראה, במחקר או ביישום מדיניות, הספר יוצר חיבור פורה בין מסגרות תאורטיות לבין דילמות מעשיות של קובעות וקובעי מדיניות.

⁸ דוקטורנטית במחלקה לניהול ומדיניות ציבורית, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, ומרצה לניהול ציבורי בבית הספר לניהול במרכז האקדמי הרב-תחומי ירושלים. חוקרת היבטים של חדשנות במגזר הציבורי ואת פוטנציאל המדיניות הציבורית לקדם אורח חיים בריא, רווחה (well-being) וחוסן למגוון אוכלוסיות בשגרה ובחירום

הספר מיועד בראש ובראשונה לסטודנטיות וסטודנטים למדיניות ציבורית, אך גם לחוקרות וחוקרים ולנשות ואנשי מקצוע במגזר הציבורי ובחברה האזרחית, המעוניינים להבין לעומק את עולם המדיניות ואת יחסי הכוחות הפועלים בו. אף שעומסו מקשה על נגישותו לקהל שאינו אקדמי, הוא מציע תשתית מושגית חשובה לדין ולזיהוי אפשרויות השפעה.

הספר מחולק לשלושה צירים מרכזיים. הציר הראשון עוסק בהצגת יסודות התחום (פרקים 1-3): הקוראות והקוראים נחשפים לשאלות הבסיסיות, למשל: מהי מדיניות ציבורית, מדוע היא נדרשת, ומהן ההצדקות הערכיות, הכלכליות והממשליות להתערבות? הציר השני מתמקד בנישות, בתאוריות ובשחקנים בזירה (פרקים 4-8): מוצגות בו תפיסות שונות של משילות, מוסדות, כלכלה פוליטית וזרמים ביקורתיים. כאן במיוחד באים לידי ביטוי המורכבות וריבוי הקולות בדיסציפלינה. הציר השלישי עניינו פרקטיקות של עיצוב ויישום מדיניות (פרקים 9-12): ניתוח כלי מדיניות, אתגרי יישום ולמידה, תרומת הכלכלה ההתנהגותית והפסיכולוגיה החיובית ושאלת הערכת המדיניות. הספר נחתם בניתוח מקרה של מדיניות המסנרות לגיל הרך בישראל (פרק 13).

חוזקה עיקרית של הספר היא שלמותו ועומקו. הוא מצליח לגעת כמעט בכל זווית אפשרית של תחום המדיניות הציבורית, מן היסודות הפילוסופיים והערכיים ועד ליישומים המעשיים בשדה. לצד זאת, הפרקים כתובים בשפה בהירה, המלווה בדוגמאות ובהסברים גם למושגים בסיסיים. כמעט כל פרק מסתיים בסיכום המאפשר לקוראת להתמצא ברעיונות המרכזיים. המבנה הכללי של הספר, מהבסיסי אל המורכב, יוצר תהליך למידה הדרגתי ובהיר. נוסף על כך, נראה כי העורכים הצליחו לאגד קשת רחבה של חוקרות וחוקרים, בכירים לצד צעירים, מתחומי התמחות מגוונים. בכך הספר משקף גם את התרחבותו של התחום בישראל, וגם את העושר של זוויות המבט שבו.

חוזקה נוספת היא השילוב בין תאוריה לפרקטיקה. המעבר מפרקים תאורטיים, המשרטטים את העקרונות והגישות המרכזיות, אל פרקים יישומיים, המציעים כלים ואתגרי מדיניות, מעניק לקוראת/ת תועלת כפולה: העמקה רעיונית לצד הבנה מעשית של עבודת המדיניות. מבנה זה, של תנועה מן העיון התאורטי אל ההתנסות המעשית, מאפיין לא רק את רצף הספר כולו, אלא גם את מרבית הפרקים עצמם. לדוגמה, בפרק שכתבה דורית קרת, העוסק במדיניות ציבורית התנהגותית, מוצגים תחילה ההסברים התאורטיים להבנת האופן שבו דפוסי החשיבה משפיעים על ההתנהגות, לצד עקרונות כמו טעויות שיפוט ובחירה ופטרנליזם ליברטריאני. בהמשך, הפרק מחבר את התובנות לעקרונות הפסיכולוגיה החיובית, ומציע כלי מדיניות המבוססים על תובנות ממדעי ההתנהגות, תוך דיון בסוגיות חדשניות בתחום.

לבסוף, הספר נושא תרומה ייחודית לשיח הישראלי. עצם היותו כתוב בעברית והיותו עשיר בדוגמאות מההקשר המקומי עושים אותו משאב חיוני עבור האקדמיה והפרקטיקה גם יחד. כך למשל, בפרק שכתבה ליהיא להט, העוסק בגישה המוסדית, מוצגת דוגמה לשינוי במדיניות הבריאות בישראל, המדגישה את האופן שבו פרספקטיבות מוסדיות שונות תורמות להבנת תהליכי עיצוב ושינוי מדיניות. דוגמאות מעניינות נוספות מופיעות בפרק שכתב שלמה מזרחי, שעניינו יישום מדיניות וכשלי יישום. בפרק מנותחים תהליך עיצובו של מתווה הגז ותהליך קבלת החלטות בנושא מתווה הגז לצה"ל, המדגימים את מורכבותם של תהליכי קבלת החלטות בישראל. זאת ועוד, פרק הסיום, המנתח את מדיניות המסגרות לגיל הרך בישראל, ממחיש בבירור את החיבור בין רעיונות תאורטיים שנפרסו לאורך הספר כולו לבין יישום בשדה המדיניות המקומי. דוגמאות אלה מעגנות את התאוריה בהקשר המקומי, והפכות את הספר לכלי חשוב לקידום שיח מקצועי, ביקורתי ורלוונטי יותר למדיניות הציבורית בישראל.

אשר לתרומה האקדמית, הספר מצליח לאגד את הזרמים, התאוריות והכלים המרכזיים בתחום, ומשלב בין גישות קלאסיות (כמו תאוריית הבחירה הציבורית) לבין כיוונים חדשים יותר (כמו מדיניות ציבורית התנהגותית). הספר אינו מסתפק בהצגת התאוריות, אלא מביא את המחלוקות ביניהן ואת הביקורות עליהן כמעט בכל פרק, ובפרט בפרק של יגיל לוי, העוסק בזרם הביקורתי של חקר מדיניות ציבורית.

חולשה מרכזית של הספר נעוצה באורכו ובמורכבותו: 656 עמודים עשויים להרתיע קוראות וקוראים רבים, במיוחד מי שאינם באקדמיה. בהקשר זה, היה מקום לכלול תקציר מנהלים או מדריך קצר הממפה את הנושאים העיקריים ומסייע לקוראים לאתר את החלקים בספר הרלוונטיים להם. חסרונו של כלי שכזה בולט במיוחד לאור העובדה שהספר עצמו מדגיש את הצורך במדיניות מבוססת ידע, אך אינו מונגש דיו למי שזקוקים לידע זה בשדה. מגבלה נוספת נוגעת להיבט האמפירי. למעט כמה פרקים ייחודיים, הספר כמעט שאינו מציע השוואות בין-לאומיות או מבוססות נתונים אמפיריים רחבי-היקף. בכך מצטמצמת יכולתו לשרת קוראות וקוראים המבקשים לבחון כיצד ישראל מתמודדת בהשוואה למדינות אחרות. נוסף על כך, תחומים קריטיים לחברה הישראלית – ובראשם בריאות, רווחה וביטחון חברתי – מקבלים מקום מצומצם יחסית. הדבר מעורר תחושת החמצה, שכן אלה הם תחומים חשובים במיוחד לדיון מדיניות בהקשר המקומי. חסר נוסף הוא בהיבט הטכנולוגי. הספר מתייחס לנושאים כמו דיגיטציה וממשל מקוון, אך הוא אינו עוסק כלל בבינה המלאכותית, שהיא כיום אחת הסוגיות המרכזיות ביותר, ורלוונטית במיוחד גם למדיניות. היעדרה של התייחסות זו הופך חלק מן הדיון בטכנולוגיה למיושן, ואינו משקף את האתגרים העכשוויים הניצבים בפני

קובעות וקובעי המדיניות. לבסוף, ריבוי הכותבים בספר מביא לשונות בין הפרקים, בסגנון הכתיבה וברמת ההעמקה והפירוט, מה שעשוי ליצור חוויית קריאה לא אחידה.

לסיכום, בספר **מדיניות ציבורית ב-360 מעלות** יש משום תרומה חשובה להנגשת תחום המדיניות הציבורית בעברית בהקשר המקומי הישראלי. הספר מצליח לאגד תחת כרך אחד את העושר התאורטי, חילוקי הדעות העיקריים והפרקטיקות המרכזיות. הוא מספק שילוב של תאוריה, ניתוח וכלים יישומיים, ובכך מעניק לקוראים מבט רחב ומעמיק. בעידן של הצפת מידע, שבו סטודנטיות וסטודנטים לצד נשות ואנשי מקצוע נדרשים לקבל החלטות מהירות המבוססות על ידע אמין, הספר מהווה מקור חשוב, איכותי ומהימן ללימוד וליישום בשטח.

למרות מגבלותיו, הספר מציב סטנדרט חדש לספרות בעברית בתחום. חשיבותו לא רק בהיותו ספר לימוד, אלא גם בעצם היותו הוכחה לכך שהמדיניות הציבורית בישראל ראויה לדיון רחב, רב-תחומי וביקורתי. הדבר נכון במיוחד לנוכח אתגרי ההווה: מצבי חירום תכופים ומגוונים, מהפכה טכנולוגית אדירה ומשבר אמון ומשילות, המחריפים את המורכבות של בעיות המדיניות הרבות. במובן זה, הספר משקף לא רק את הידע הקיים, אלא גם מייצר קרקע פורייה להמשך התפתחותם של השיח והמחקר.